

Revidert sensorveiledning JUS4121 – Rettsøkonomi våren 2021

INNLEDNING:

Studentene har hatt fire timer på å besvare fem spørsmål, og dermed i underkant av 50 minutter per spørsmål. De kan dermed ikke forventes å gå i dybden i alle besvarelsene. Samtidig krever enkelte oppgavene (f.eks. oppgave 3) ikke mye tid, og studentene bør kunne forventes å utvise skjønn mtp. hvilke oppgaver de går i dybden på og ikke.

Gode studenter vil forklare fagbegrepene de bruker. I denne sammenhengen er det avgjørende om studentene gir en riktig og forståelig forklaring av begrepsinnholdet, ikke om de ordrett gjengir forklaringen/definisjonen gitt i hovedlitteraturen.

Det kan ikke kreves at studentene benytter seg av formlene i hovedlitteraturen – klarer de å forklare det samme meningsinnholdet med egne ord, er dette godt nok.

Studentene har hatt muligheten til å tegne figurer. Slik eksamensoppgaven er utformet, er det etter min mening likevel ikke strengt nødvendig for å få til en god besvarelse av spørsmålene. Studenter som har inkludert hensiktsmessige figurer i besvarelsen sin skal belønnes for dette.

Undervisningssituasjonen våren 2021:

På grunn av pandemien har all undervisning ved Det juridiske fakultet blitt gjennomført digitalt vårsemesteret 2021. Tilgangen til lesesalsplasser har vært mer begrenset enn i et vanlig semester. Pandemien har gjort den generelle studiesituasjonen svært krevende for studentene. Karaktersettingen skal ta hensyn til dette.

Både forelesningene og kursundervisningen i rettsøkonomi var digitale denne våren. Studentene kunne følge forelesningene og delta i kursundervisningen live på Zoom, og se forelesningsvideoene og kursoppgavegjennomgangene som ligger tilgjengelig på semestersiden i etterkant. Alt forelesningsmateriale og kursmateriale har ligget tilgjengelig i Canvas. Studentene hadde mulighet til å skrive en frivillig fakultetsoppgave rettet av ansvarlig faglærer som ble gjennomgått på Zoom, og gjennomgangen ligger tilgjengelig for alle på semestersiden. Gjennomgangen ble også lastet opp i Canvas. Studentene har også fått opplæring i hvordan tegne figurer i Inspera gjennom en video som lå tilgjengelig på semestersidene og to live spørretimer.

LÆRINGSKRAV OG HOVEDLITTERATUR

Kunnskapskrav:

Studenten skal ha kunnskap om hvordan samfunnsøkonomisk teori kan anvendes for å analysere virkninger av offentligrettslige og privatrettslige regler.

Studenten skal kunne analysere hvordan forskjellige aktører tilpasser seg regler om rettigheter og plikter, og hvordan samfunnets ressursbruk derved blir påvirket.

Ferdighetskrav:

Studenten skal kunne anvende enkel markeds- og velferdsteori for å analysere og utlede mulige konsekvenser av endringer i rettsreglene på forskjellige områder.

Generelle kompetansekrav:

Studenten kan kommunisere med andre fagfolk om rettens virkninger og om hvilke rettsregler som er egnet til å oppnå bestemte mål.

Hovedpensum: Erling Eide og Endre Stavang, Rettsøkonomi, 2. utg., 2018.

VEILEDNING

Oppgave 1 og 2:

Peder Ås dyrker poteter i hagen sin. Dette gir ham stolthet og glede i hverdagen, i tillegg til mat å sette på bordet. Han har imidlertid et problem: Naboens katter ødelegger potetavlingen når de kommer seg oppi dyrkekassene. Disse ødeleggelsene kan forhindres dersom det settes opp et nett over dyrkekassene, slik at kattene ikke slipper til. Peder kunne selvfølgelig satt opp dette nettet selv, men han ønsker at naboen, Marte Kirkerud, skal ta ansvar for ødeleggelsen.

1) Redegjør for hvilke forhold vil kunne påvirke om Peder Ås kan oppnå en avtale med Marte Kirkerud hvor hun tar ansvar for skadene kattene påfører potetavlingen, og hva en slik avtale vil kunne gå ut på.

2) Foreta en spillteoretisk analyse av partenes handlingsalternativer (uavhengig av private avtaler) dersom rettstilstanden er henholdsvis ikke-ansvar og objektivt ansvar. Redegjør for hva det vil være rasjonelt av partene å foreta seg i hvert tilfelle, og hvorfor det er slik.

Oppgave 1

Oppgaven er relativt vagt formulert, slik at studentene selv kan vise faglig forståelse ut fra måten oppgaven besvares på, f.eks. hvor nøye studenten går til verks og hva studenten trekker frem. Noen generelle poeng kan likevel trekkes frem:

Studentene bør vise forståelse av Coase-teoremene og hvordan Peder og Marte kan avtale en Pareto-effektiv løsning. Relevante forhold for utfallet vil være transaksjonskostnader (TK kan forhindre dem i å inngå en avtale, uten TK vil Peder og Marte avtale at den part som kan bygge nettet med lavest kostnad skal gjøre det), eventuelle ansvarsregler (ikke-ansvar, objektivt ansvar og culpaansvar - sistnevnte kan det neppe forventes at studentene går nærmere inn på basert på informasjonen som er gitt), hvilke forebyggelseskostnader som er aktuelle og andre kostnadsforhold som påvirker mulige løsninger.

Oppgaven krever en kort beskrivelse av Pareto-effektivitet. En løsning/tilstand er Pareto-effektiv dersom det ikke kan foretas Pareto-forbedringer, altså endringer som gjør at noen får det bedre uten at andre får det verre. Legges Pareto-kriteriet til grunn for vurderingen av avtalen, vil det være avgjørende for hvilken løsning som velges (om noen i det hele tatt) om en slik forbedring kan foretas for å oppnå eller komme nærmere Pareto-effektivitet.

Studentene bør her trekke inn ett eller flere Coase-teorem, og redegjøre for de teoremene de trekker frem i besvarelsen.

Oppgave 2

Også her blir studentene gitt sparsommelig med informasjon, slik at det er flere måter studenten kan angripe oppgaven på. Studentene må velge en fremgangsmåte for analysen. Et simultant spill basert på handlingsalternativene "sette opp nettet"/"ikke sette opp nettet" eller et dynamisk spill med perfekt informasjon vil være hensiktsmessig utfra oppgaven. Utfallet av spillet vil variere avhengig av hvilken rettstilstand som ligger til grunn, altså ikke-ansvar vs. objektivt ansvar. Oppgaven legger opp til at begge situasjonene skal analyseres.

Studenten må beskrive (og helst forklare godt) analysen som gjennomføres.

Spillteorien betoner betydningen av tilgjengelig informasjon for spillernes valg. Studentene som fremhever at spillerne må sette seg inn i den andres posisjon og handlingsvalg for å kunne vurdere hvilket handlingsalternativ som er best for en selv skal belønnes for dette.

Studentene skal også belønnes dersom de ser sammenhengen mellom oppgave 1 og 2, og bruker informasjonen fra teksten om Peder og Marte i analysen. Med ikke-ansvar velger Marte passivitetsstrategien og Peder kostnadsminimering, med objektivt ansvar handler partene motsatt. Dersom det innføres objektivt ansvar, vil potensielle skadevoldere tilpasse adferden sin slik at ressursbruken blir mest mulig effektiv, da de må bære hele regningen selv uansett.

Oppgave 3:

Av ulike grunner kommer ikke Peder og Marte til enighet. Du er Peders advokat, og Peder har kommet til deg for å drøfte muligheten for å gå til sak. Peder verdsetter det å få medhold i retten til 10.000 kr, mens de samlede sakskostnadene vil komme på 50.000 kr. Du anslår sannsynligheten for at Peder får medhold til 75 %.

3) Vil det være rasjonelt av Peder å gå til sak for å stille Marte til ansvar for skadene?

Oppgaven er basert på ensidig analyse av forventet verdi av saken for Peder. Dette vil avhenge av reglene som gjelder for dekning av sakskostnader. Det vil være naturlig om studentene legger det norske rettssystemet til grunn, slik at tapende part som hovedregel bærer sakskostnadene. Det er ikke nødvendig at dette nevnes eksplisitt, med mindre studentene skulle legge et annet system enn det norske til grunn for vurderingen.

$$0,75 \cdot 10.000 - 0,25 \cdot 50.000 = 7.500 - 12.500 = -5.000.$$

Forventet verdi for Peder er negativ. Det er da ikke rasjonelt for Peder å gå til sak.

Oppgave 4:

Det viser seg deretter at dette med kattene bare er toppen av isfjellet, og at Peder har flere høner å plukke med Marte. Han er særlig irritert over et enormt tre hun har i hagen som står rett inntil gjerdet til Peder og tar all ettermiddags- og kveldssola han ellers ville hatt, at huset hennes er malt i en farge som Peder mener skjærer i øynene og at hun har en lekk septiktank som er plassert slik at lukta blåser rett inn på Peders terrasse.

Peder verdsetter det å få medhold i hvert spørsmål som følger:

- Potetavlingen   10.000 kr
- Husfargen   50.000 kr
- Treet   100.000 kr
- Septiktanken   100.000 kr

Du anslår sannsynligheten for at Peder får medhold som følger:

- Potetavlingen   75 %
- Husfargen   10 %
- Treet   70 %
- Septiktanken   90 %

De totale sakskostnadene vil komme på 300.000 kr. Du anslår skjønnsmessig den samlede sannsynligheten for at Peder må betale begge sakskostnader til 10 %, sine egne sakskostnader (halvparten av totalsummen) til 20 % og ingen sakskostnader til 70 %.

I tillegg kommer Peders ubehagskostnader ved å gjennomføre en rettsak, beregnet til 10.000 kr, og en alternativkostnad for tiden det vil ta, beregnet til 50.000 kr.

4) Vil det være rasjonelt av Peder å gå til sak?

Også denne oppgaven er basert på ensidig analyse av forventet verdi av saken:

$$0,75 \cdot 10.000 + 0,1 \cdot 50.000 + 0,7 \cdot 100.000 + 0,9 \cdot 100.000 - 0,1 \cdot 300.000 - 0,2 \cdot 150.000 - 0,7 \cdot 0 - 10.000 - 50.000 =$$

$$7.500 + 5.000 + 70.000 + 90.000 - 30.000 - 30.000 - 10.000 - 0 - 50.000 =$$

$$52.500$$

Forventet verdi av saken er positiv, så det er rasjonelt for Peder å gå til sak.

Studenter som trekker inn betydningen av risikonøytralitet vs. risikoaversjon ved en slik vurdering må belønnes for dette.

Oppgave 5:

Du lever i en liten landsby i middelalderen, hvor alle unntatt den lokale adelsmannen er lufattige (blant annet fordi beskatning brukes til å gjøre ham rikere, heller enn som et verktøy for omfordeling). Inspirert av historier om Robin Hood vurderer du å stjele fra den rike for å gi til de fattige, men du er usikker på om det er det riktige å gjøre.

5) Redegjør for hvorvidt du ville besluttet å ta fra adelsmannen for å bedre fordelingen i samfunnet dersom du baserte beslutningen på henholdsvis Pareto-kriteriet, Kaldor-Hicks-kriteriet og Michelman-kriteriet.

Etter Pareto-kriteriet (definisjon i oppgave 1 eller/og her) vil man ikke kunne ta fra den rike for å gi til de fattige, ettersom den rike da vil få det verre. Dette bærer preg av et kontrollspørsmål.

I utgangspunktet kan ikke beslutningen oppfylle Kaldor-Hicks-kriteriet (som må forklares her) ut fra en enkel nytte-kostnadsanalyse (NKA), ettersom adelsmannen skal kunne kompenseres (penger gitt mot pengene tatt). Studentene som problematiserer dette, skal belønnes ekstra for det. Slik spørsmålet er stilt, skal studentene imidlertid også få uttelling for å legge en ren nyttevurdering til grunn (altså at nytten de fattige får ut av pengene er større enn den nytten adelsmannen ville fått, slik at det vil innebære nyttemaksimering).

Hovedvekten i besvarelsen bør ligge på Michelman-kriteriet, som både må forklares og drøftes. Det avgjørende for om beslutningen skal gis eller ikke i henhold til Michelman-kriteriet er om i) nytten er større enn kostnaden (tilsvarende NKA etter Kaldor-Hicks-kriteriet) og ii) om denne nettogevinsten er større enn eventuelle demoraliserings- eller kompensasjonskostnader (dette elementet kan føre til at løsninger som ville oppfylt Kaldor-Hicks-kriteriet/vært Kaldor-Hicks-effektive ikke er akseptable etter Michelman-kriteriet). Her er ikke det avgjørende hva studentene lander på, men hvordan de argumenterer.

SAMLET VURDERING

Dersom kandidaten viser en god forståelse for rettsøkonomisk teori og anvender teorien på en god måte i besvarelsen av spørsmålene, skal dette være tilstrekkelig til å oppnå toppkarakter (A-B). De har da oppfylt læringskravene. Små regnefeil i oppgave 3 og 4 kan tillates, men om de har satt opp regnestykket feil, må dette kunne føre til trekk. Studentene kan ikke forventes å se og behandle alt det vil være mulig å komme inn på under hvert spørsmål. Det er viktig å huske at dette er et perspektivfag som bygger på en helt annen metode og et helt annet fagområde som er ukjent mange jusstudenter før semesterstart.

***

Jukka Mähönen og Beate Berge